

медіаконтенту, мовних конкурсів, соціальної реклами, що пропагуватиме відповідальне ставлення до слова, елітарність грамотності, популярність високої мовленнєвої культури.

Список використаних джерел

1. Про забезпечення функціонування української мови як державної : Закон України від 25.04.2019 № 2704-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text>.

2. Про медіа : Закон України від 13.12.2022 № 2849-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2849-20#Text>.

3. Куля А. Е. Медіатизація суспільства та її вплив на журналістику. *Вісник Дніпропетровського університету*. Серія «Соціальні комунікації». 2017. Вип. 17. URL: <https://cct.dp.ua/index.php/journal/article/download/105/102/>

4. Шевченко Л.І., Дергач Д.В., Сизонов Д.Ю. Медіалінгвістика: Словник термінів і понять. За ред. проф. Л.І. Шевченко. Київ, 2013. 240 с.

Попова Вікторія Юрївна,

старший викладач кафедри іноземної філології та перекладу Європейського університету

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Потужною зброєю українського суспільства у боротьбі за незалежність і національну ідентичність є державна мова, на укріпленні позицій якої наразі зосереджується особлива увага державних інституцій. В умовах воєнного стану постало невідкладне завдання правового утвердження, захисту, поширення і подальшого закріплення функціонування української мови не лише як державної мови, а і як мови повсякденного спілкування в суспільстві, в усіх сферах його життя.

Метою нашої розвідки є загальний огляд правових засад функціонування української мови в умовах воєнного стану.

Державний статус української мови є невіддільним елементом конституційного ладу України як унітарної держави. Держава зобов'язується забезпечувати всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території країни. У кризових ситуаціях, одним з проявів яких є війна, посилюється роль мови як чинника національної консолідації, мірила розмежування на «свій-

чужий». Саме інтегративно-означувальна функція української мови вийшла на передній план в умовах воєнного стану.

Питанням нормативно-правових основ мовної політики в Україні присвячено значну кількість досліджень: зокрема О. Доценко дослідила поняття державної та офіційної мови в сучасній юридичній практиці [1]; В. Хомрач [2] здійснив загальний огляд нормативно-правової бази функціонування державної мови та мовної політики в Україні. Нормативно-правові та законодавчі акти з мовної політики, ухвалені з лютого 2024 року до теперішнього часу, закріпили, розвинули і активізували процес свідомої українізації суспільства. Про це свідчать міжнародна підтримка, інтенсивність і характер змін у правовому полі та суспільний запит і підтверджується ключовими висновками Річного звіту Уповноваженого із захисту державної мови «Про стан дотримання Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» у 2023 році» [3].

Захищаючи українську мову, відстоюючи права громадян України на інформацію та послуги державною мовою, імплементуючи зміни в законах, які визначили неухильність застосування державної мови у сферах друкованих медіа та користувацьких інтерфейсів комп'ютерних програм та вебсайтів, державою взято активний курс на посилення регіональної мовної політики, міжнародну співпрацю, оновлення чинного законодавства.

Основними індикаторами реалізації мовної політики та правового забезпечення функціонування української мови є ряд якісних змін у законодавчих актах України, здійснених та започаткованих в умовах воєнного стану: створення та реалізація державної мовної програми; посилення вимог щодо застосування державної мови у сфері медіа; встановлення обмежень на ввезення та розповсюдження видавничої продукції, що стосується держави-агресора, Республіки Білорусь, тимчасово окупованої території України; врегулювання особливостей та порядку застосування поряд із державною мовою мов корінних народів та національних меншин України [4]; врахування специфіки та умов, зумовлених необхідністю створення ефективної системи протидії ВІЛ; врегулювання умов прийняття до громадянства України; приведення географічних назв у відповідність до стандартів державної мови; визначення мови реклами як складової змісту реклами; врегулювання порядку поширення

матеріалів передвиборної агітації, виконаних мовами відповідних корінних народів, національних меншин України та дубльованих державною мовою; гарантування права на використання мови відповідної національної меншини в освітньому процесі поряд з державною мовою процесу в закладах освіти у класах (групах) з навчанням мовами національних меншин, які є офіційними мовами Європейського Союзу [4]; удосконалення законодавчого механізму реалізації права національних меншин, мовами яких є офіційні мови Європейського Союзу, на застосування рідної мови при виданні та розповсюдженні книжкової продукції [4]; встановлення вимог щодо мови та стилю нормативно-правового акта, зокрема обмежено використання при формулюванні норм права: запозичених іншомовних слів у разі, якщо в українській мові існують рівнозначні відповідники; термінів, що позначають вузькоспеціальні поняття, крім випадків використання їх у сферах правового регулювання, в яких вони є професійно необхідними (з обов'язковим їх визначенням); застарілих термінів, крім випадків необхідності забезпечення історико-правової відповідності, з обов'язковим уточненням їх сучасного значення; іменників та займенників, що акцентують на гендерних відмінностях осіб; прислівникових та дієприслівникових зворотів [5].

Слід також акцентувати на виваженому врахуванні законодавцем рекомендацій Венеціанської комісії, зокрема в частині посилення правової визначеності та удосконалення норм щодо проведення публічних та культурно-мистецьких заходів, створення спеціалізованих книгарень, особливостей застосування мов в населених пунктах, в яких традиційно проживають особи, які належать до національних меншин (спільнот), або в яких такі особи складають значну частину населення та встановлення тимчасового обмеження окремих прав національних меншин (спільнот), які ідентифікують свою приналежність за етнічним походженням із державою, що визнана в Україні державою-агресором, та пов'язане із таким правом тимчасове обмеження на застосування мови держави-агресора [3].

Законом України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» [4] визначено статус української мови як єдиної державної та передбачає обов'язковість її використання на всій території України під час здійснення повноважень органами державної влади й органами місцевого

самоврядування, а також в інших публічних сферах суспільного життя.

Існують усі підстави стверджувати, що в країні створено належні й достатні правові умови для забезпечення функціонування державної мови як визначального чинника національної ідентичності, засобу зміцнення і єдності суспільства, територіальної цілісності, державної незалежності України та національної безпеки не лише в умовах воєнного стану, але і в післявоєнний період відбудови та розвитку країни. Поступове їх впровадження в життя та неухильне дотримання на всіх рівнях слугує запорукою усвідомленого внутрішнього вибору кожного громадянина, особистої самоідентифікації і, разом з тим, утвердження суспільної згуртованості.

Список використаних джерел

1. Доценко О. Мовна політика України: погляд зсередини. URL: https://www.researchgate.net/publication/345942795_MOVNA_POLITIKA_UKRAINI_POGLAD_ZSEREDINI.

2. Хомрач В. Основні напрями політико-мовної стабілізації в Україні. *Наукові записки*. Випуск 1(63). URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/homrach_osnovni.pdf.

3. Річний звіт Уповноваженого із захисту державної мови «Про стан дотримання Закону України «Про забезпечення функціонування української мови як державної» у 2023 році. URL: <https://mova-ombudsman.gov.ua/storage/app/sites/14/%D0%97%D0%B2%D1%96%D1%82%202023/%D0%A0%D0%86%D0%A7%D0%9D%D0%98%D0%99%20%D0%97%D0%92%D0%86%D0%A2%202023.pdf>.

4. Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text>.

5. Закон України «Про правотворчу діяльність». URL <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3354-20#Text>.